

GEFAD / GUJGEF44(2): 1181-1209(2024)

Kutadgu Bilig'de Yer Alan Karakter Güçleri: Pozitif Psikoloji Perspektifinden Nitel Bir Çalışma *

Character Strengths in Kutadgu Bilig: A Qualitative Study From The Perspective of Positive Psychology

Sare TERZİ İLHAN¹, Hasan EŞİCİ²

¹Amasya Ü./Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık anabilim dalı. e-posta: sare.terzi@amasya.edu.tr

²Gazi Ü./Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Felsefe Grubu Eğitimi anabilim dalı adı. e-posta: hasanesici@gazi.edu.tr

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/ Research Article
Makalenin Geliş Tarihi: 26.02.2024 **Yayına Kabul Tarihi:** 20.05.2024

ÖZ

İslamiyet Dönemi Türk Edebiyatının ilk büyük eseri olan Kutadgu Bilig, bir siyasetname, nasihatname, davranış ve ahlak kitabı olarak nitelendirilmektedir. "Saadetli kılan bilgi" anlamına gelen Kutadgu Bilig, bireylere iki cihanda mutluluğa ulaşmanın yollarını sunmaktadır. Başta Türk Dili ve Edebiyatı alanı olmak üzere yönetim bilimi, hukuk, sosyoloji, psikoloji, eğitim gibi birçok alanda faydalanılan bir eserdir. Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması, bireylerin iyi oluşlarına katkıda bulunan özelliklere ilişkin bir sınıflamadır. İdeal insan ve ideal topluma ilişkin öneriler sunan Kutadgu Bilig ile iyi karakter özelliklerini sunan Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflamasının örtüşen yönleri olabileceği düşünülmüştür. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı Kutadgu Bilig'in karakter güçleri çerçevesinde incelenmesidir. Çalışmanın yöntemi doküman incelemesidir. Çalışma doküman incelemesinin beş aşamasına dayalı olarak yürütülmüştür. Yapılan inceleme sonucunda Kutadgu Bilig'de en çok vurgulanan karakter güçlerinin maneviyat, nezaket ve liderlik olduğu bulunmuştur. Cesaret, yaşam coşkusu ve mizaha rastlanmamıştır. Sonuç olarak Kutadgu Bilig'in iyi karakterin gelişimine ilişkin yararlanılabilecek bir eser olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Kutadgu Bilig, karakter güçleri, pozitif psikoloji, karakter ve değer eğitimi, doküman incelemesi

---

***Alıntılama:** Terzi İlhan, S. ve Eşici, H. (2024). Kutadgu Bilig'de yer alan karakter güçleri: Pozitif psikoloji perspektifinden nitel bir çalışma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(2), 1181-1209.

ABSTRACT

Kutadgu Bilig, the first major work of Turkish Literature in the Islamic Period, is described as a book of politics, advice, behavior and morality. Kutadgu Bilig, which means "knowledge that makes you happy", offers individuals ways to achieve happiness in both worlds. It is a work that is used in many fields, especially in the field of Turkish Language and Literature, management science, law, sociology, psychology and education. The Character Strengths and Virtues classification is a classification of characteristics that contribute to the well-being of individuals. It is thought that Kutadgu Bilig, which offers suggestions about the ideal person and ideal society, and the Character Strengths and Virtues classification, which offers good character traits, may have overlapping aspects. In this regard, the aim of this study is to examine Kutadgu Bilig within the framework of character strengths. The method of the study is document review. The study was conducted based on five stages of document review. As a result of the analysis, it was found that the character strengths most emphasized in Kutadgu Bilig are spirituality, kindness and leadership. Courage, enthusiasm for life and humor were not found. As a result, it can be said that Kutadgu Bilig is a work that can be used regarding the development of good character.

Keywords: *Kutadgu Bilig, character strengths, positive psychology, character and value education, document review*

GİRİŞ

İslamiyet Dönemi Türk Edebiyatının bilinen ilk büyük eseri olan Kutadgu Bilig, 11. Yüzyılda Yusuf Has Hacib tarafından yazılmıştır. Eser, didaktik bir metindir ve mesnevi olarak kaleme alınmış bir siyasetnamedir (Eker, 2006). Kutadgu Bilig aynı zamanda nasihatname olarak da nitelendirilmektedir (Kocasavaş, 2012). Kutadgu Bilig, kelime anlamı olarak “saadetli kılan bilgi”, “devlet kazandıran bilgi” anlamına gelmektedir (Silahdaroğlu, 1996). Bir siyasetname olarak Kutadgu Bilig, “kut” kelimesinin anlamından da yola çıkılarak, hükümdarlık etme bilgisi ya da devlet yönetme bilgisi olarak yorumlanmaktadır. Ancak Yusuf Has Hacib’in kendi ifadesinden (Kutadgu Bilig b. 350) de anlaşılacağı üzere yalnızca hükümdarlık ya da devlet yönetme bilgisi değil, bireyi iki cihanda da kutlu yani mutlu edecek bilgileri içeren bir eserdir (Köprülü 1980; Arat, 1993; Önler, 2008). Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig’de şunları ifade etmektedir: “Kutadgu Bilig koydum; okuyana kutlu olsun ve ona yol göstereyim.”.

Akyüz’e (2002) göre de Kutadgu Bilig, öncelikli olarak devlet yönetimine ilişkin bilgiler ve tavsiyeler içeren bir siyasetnamedir. Ancak aynı zamanda bireylere iki

dünyada da mutluluğu elde etmenin yollarını gösteren bir ahlak ve davranış kitabıdır. Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig’de “ideal birey” ve “ideal toplum” modeline ilişkin önerilerde bulunmaktadır (Gümüş 2014). Kocasavaş’a (2012) göre Kutadgu Bilig bir siyasetname olarak kaleme alınmış olmasına karşın, eserin esas teması “ideal insan”dır. Kutadgu Bilig, yalnızca devlet yönetiminde etkisi olan kişilere yönelik olarak değil, bütün halka hitap eden bir eser olarak ortaya konulmuştur (Yavuz, 2009). Sembolik karakterler arasında geçen ikili diyaloglar aracılığıyla doğrudan devlet yönetimi ve hükümdarlığa yani “kut”a ilişkin birçok bilgi ve öneri veren ve yol gösteren Kutadgu Bilig, dolaylı olarak, yani daha geniş manada, ise bireylerin hem fani dünyada hem de baki dünyada “kutlu” yani saadetli, mutlu olmasının yollarını bildirmektedir. Kutadgu Bilig, Türk dili ve edebiyatı alanı için önemli bir eser olmasının yanı sıra yönetim bilimi, hukuk, sosyoloji, psikoloji, askerlik, siyaset, tarih, coğrafya, sağlık, eğitim - öğretim gibi çok sayıda alan için araştırmalara konu olan değerli ve zengin bir kaynak olarak görülmektedir (Arat, 1993; Eker, 2006).

Kutadgu Bilig, alegorik tarzda yazılmış bir eserdir. Bu eserde 4 ana karakter vardır ve bu ana karakterlerin her birinin temsil ettiği bir değer vardır. Eser, ana karakterlerin diyaloglarının mesnevi tarzında beyitler şeklinde manzum bir eser olarak sunulması şeklindedir. Eserde yer alan ana karakterlerden Küntogdı, toplum yapısında en seçkin yeri, yönetimde en üst makamı elinde bulunduran kağandır ve doğru yasayı temsil etmektedir. Aytoldı, vezirdir ve mutluluğu temsil eder. Ögdülmüş, babası Aydoldı’nın ölümünün ardından vezir olur ve anlayışı, aklı temsil eder. Son ana karakter olan Odgurmuş ise Ögdülmüş’ün akrabasıdır ve akıbeti temsil eder (Çağbayır, . 2019).

Kutadgu Bilig, psikoloji alanında özellikle son yıllarda araştırma ve uygulamalarla geniş yer bulan pozitif psikolojinin ilgilendiği konu ve kavramlarla ilişkili görülmektedir. Psikoloji biliminin çalışma alanlarından biri olan pozitif psikoloji, yaşamı daha iyi ve olumlu hale getirmeye (Peterson, 2006), bireylerin olumlu ve güçlü yönlerini geliştirmelerine ve iyi oluşlarını artırmaya yönelik etmenleri (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000) araştıran bir disiplindir. Pozitif psikoloji iyi yaşamı sağlayan

faktörleri (Park, Peterson ve Seligman, 2004) ve bireylerin güçlü yönlerini (Sheldon ve King, 2001) konu alan bir araştırma alanıdır. Mutluluk (iyi oluş), yaşam doyumu, umut, iyimserlik, fedakarlık, tevazu, affetme gibi bireylerin mutluluk düzeylerini artıran etmenlere ilişkin kavramların araştırma konusu olduğu Pozitif Psikolojinin önemli çalışma alanlarından birisi karakter güçleridir.

Karakter güçleri; bütün kültürlerde yaygın olarak bilinen, ahlaki olarak değerli kabul edilen öğretiler ve geliştirilebilir özelliklerdir (Peterson ve Seligman, 2004). İyi karakteri tanımlayan bileşenler olarak nitelendirilen karakter güçleri; hemen hemen bütün kültürlerde gözlenebilen, bireylerin yaşam doyumlarına ve mutluluk düzeylerine katkıda bulunan, ahlaki olarak değerli kabul edilen özelliklerdir (Park ve Peterson, 2008). Peterson ve Seligman (2004) tarafından iyi karakteri oluşturan bileşenleri tanımlamaya yönelik bir sınıflama çabasının neticesinde ortaya konulan Karakter Güçleri ve Erdemler, bu süreçte farklı kültürlerin, farklı dinlerin ve inanç sistemlerinin, öğretilerin, farklı zamanlarda iyi karaktere, mutluluğa ve iyi yaşama dair metinlerin incelenmesine yönelik büyük çabalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Peterson ve Seligman (2004) tarafından Karakter Güçleri ve Erdemler tanımlanmıştır ve bu sınıflamada 6 erdem ve bu erdemleri tanımlayan 24 karakter gücü bulunmaktadır. Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması çerçevesinde tanımlanan erdemler; bilgelik, cesaret, insanîyet, adalet, ölçülülük ve aşkınlıktır. Tanımlanan bu 6 erdemi açıkladığı belirlenen toplamda 24 karakter gücü ise; yaratıcılık/orijinallik, merak, öğrenme aşkı, açık fikirlilik, çok yönlü bakış açısı, cesur olma, sebatkarlık, dürüstlük, yaşam coşkusu, iyi yüreklilik, sevgi/sevme ve sevilme, sosyal zeka, takım çalışması, adil olma, liderlik, affetme, alçakgönüllülük, tedbirlilik, öz-düzenleme, şükran, mizah, umut, estetik ve mükemmelliğin takdiri, maneviyattır. Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması Şekil 1’de sunulmuştur:

Tablo 1. Karakter ve erdemler sınıflaması

1.Bilgelik Erdemi	2.Cesaret Erdemi	3.Insaniyet Erdemi	4.Adalet Erdemi	5.Ölçülülük Erdemi	6.Aşknlık Erdemi
Yaratıcılık	Cesur Olma	İyi Yürekliik	Takım Çalışması	Affetme	Şükran
Merak	Sebatkarlık	Sevme ve Sevilme	Adil Olma	Alçakgönüllülük	Mizah
Öğrenme Aşkı	Dürüstlük	Sosyal Zeka	Liderlik	Tedbirlilik	Umut
Açık Fikirlilik	Yaşam Coşkusu			Öz-düzenleme	Estetik ve Mükemmelliğ in Takdiri
Çok Yönlü Bakış Açısı					Maneviyat

Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması çerçevesinde yapılan çalışmalar, sınıflamada yer alan karakter güçlerinin bireylerin işlevselliği açısından önemli olduğunu göstermektedir. Karakter güçleri bireylerin öznel iyi oluşları (Dossett, 2011; Shoshani ve Slone, 2013), yaşam doyumları (Dossett, 2011) ve mutluluk düzeyleri (Gillham vd., 2011) ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca akademik başarı ve okula uyum ile de ilişkilidir (Weber ve Rush, 2012; Shoshani ve Slone, 2013).

Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması bireylerin iyi oluşlarına katkıda bulunan ve iyi karakteri tanımlayan karakter güçlerini ortaya koyarken, Kutadgu Bilig’de bireylere mutluluk veren bilgi ortaya konulmuştur. Kutadgu Bilig ile ideal insan ve ideal topluma ilişkin öneriler ve bilgiler sunulurken; Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflamasında da iyi karakteri ve iyi yaşamı sağlayan karakter güçleri tanımlanmıştır. Peterson ve Seligman (2004) Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflamasını ortaya koyarken, hemen hemen bütün kültürlerde ve bütün zamanlarda var olan ve iyi karakteri tanımlamada kabul gören ve değerli bulunan özellikleri ortaya koymaya çalışmışlardır (Park ve Peterson, 2008). Kutadgu Bilig ile Yusuf Has Hacib ise, bireylere iki cihanda mutluluğu sağlayacak bilgiyi sunmayı hedeflemiştir. Aynı zamanda Kutadgu Bilig yalnızca yazıldığı dönem için geçerli olan bilgileri değil, zamansız bir şekilde mutluluk bilgisini sunmaktadır. Bu bağlamda İslamiyet Dönemi Türk Edebiyatının en önemli eserlerinden

biri olan Kutadgu Bilig’de ifade edilen mutluluk ile ilgili bilgiler ile Pozitif Psikoloji çerçevesinde ortaya konulan iyi karakter, mutluluk ve iyi yaşamı sağlayan özellikler olarak tanımlanan Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflamasında yer alan karakter güçlerinin mutluluğa, iyi karaktere ve iyi yaşama ilişkin ortak görüşlerini ortaya koymak bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı 11. yüzyılda Yusuf Has Hacib tarafından yazılan Kutadgu Bilig’in karakter güçleri çerçevesinde incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, araştırması istenen olgu ya da olgular ile ilgili bilgileri içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan bir nitel araştırma yöntemidir. Genellikle tarih, dilbilim ve antropoloji alanlarında yaygın olarak kullanılan bir yöntem olan doküman incelemesi, sosyoloji ve psikoloji araştırmalarında da tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu bağlamda çalışma kapsamında “mutluluk veren bilgi” anlamına gelen “Kutadgu Bilig” adlı eserin, bireylerin iyi oluşlarına katkıda bulunan karakter güçlerini açıklayan “Karakter Güçleri ve Erdemler” sınıflaması çerçevesinde doküman incelemesi yöntemi ile incelenmesi hedeflenmiştir. Forster’e (1995) göre doküman incelemesi beş aşamada gerçekleştirilmektedir. Bu aşamalar sırasıyla şu şekildedir: Dokümanlara Ulaşma, Özgünlüğü Kontrol Etme, Dokümanları Anlama, Veriyi Analiz Etme ve Veriyi Kullanma.

Bu çalışmanın yürütülmesinde de Forster’in (1995) önerdiği bu aşamalar izlenmiştir. Bu süreç aşağıda sırasıyla sunulmuştur:

1. *Aşama: Dokümanlara Ulaşma:* Bu çalışmanın amacı doğrultusunda incelenen doküman Yusuf Has Hacib tarafından yazılan “Kutadgu Bilig” adlı eserdir. Kutadgu Bilig’e ilişkin Türkiye Türkçesi ile yazılmış farklı yayınlar bulunduğu için Türk Dili ve

Edebiyatı alanında doktora yapmış iki uzmandan görüş alınarak hem Ötüken Yayınları tarafından basılan çevirisi Yaşar Çağbayır (2019) tarafından yapılmış Kutadgu Bilig'in incelenmesine karar verilmiştir.

2. *Aşama: Özgünlüğü Kontrol Etme:* Bu çalışma kapsamında incelenen Kutadgu Bilig'in özgün, tam metin ve Türkiye Türkçesi olarak basılmış olmasına dikkat edilmiştir. Bu çerçevede Türk Dili ve Edebiyatı alanında doktora yapmış iki uzmanın görüşlerinden yararlanılmıştır.

3. *Aşama: Dokümanları Anlama:* Bu çalışma kapsamında incelenen Kutadgu Bilig'in araştırmacılar tarafından anlaşılması için Türkiye Türkçesine çevrilmiş olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmacılar tarafından doküman analizinden önce metnin (Kutadgu Bilig'in) tamamı yalnızca anlamaya yönelik olarak okunmuştur.

4. *Aşama: Veriyi Analiz Etme:* Araştırmanın amacı doğrultusunda incelenen dokümandan, araştırma verilerini elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan Karakter Güçleri İnceleme Formu (Tablo 2) kullanılmıştır. Karakter Güçleri İnceleme Formu, araştırmacılar tarafından, Peterson ve Seligman (2004) tarafından yapılan Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması temel alınarak oluşturulmuştur.

Tablo 2: Kutadgu Bilig İnceleme Formu

Kutadgu Bilig İnceleme Formu					
Erdem	Karakter Gücü	Tanımı	Beyit Numarası	Frekans ve Yüzde	Örnek Beyitler
<hr/> <hr/>					

Karakter Gücü ve Erdemler sınıflamasına göre 6 erdem ve bu erdemleri açıklayan toplamda 24 karakter gücü bulunmaktadır. Kutadgu Bilig İnceleme Formunda Erdem, Karakter Gücü, Tanımı, Beyit Numarası, Frekans ve Yüzde, Örnek Beyitler sütunları bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında verileri analiz etmek için Kutadgu Bilig İnceleme Formu kullanılmıştır.

Verilerin analizinde nitel araştırmalarda kullanılan veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Strauss ve Corbin’e (2014) göre, betimsel analiz, araştırmanın kavramsal çerçevesinin önceden belirgin olduğu çalışmalar için kullanılması uygun olan bir yöntemdir. Bu doküman analizi çalışmasında da, incelenen doküman önceden belirlenen bir kavramsal çerçeveye dayalı olarak analiz edileceği için, veri analizinde betimsel analiz yönteminin kullanılması uygun görülmüştür.

Araştırmacılar tarafından ayrı ayrı olarak Kutadgu Bilig metni, anlamaya yönelik okumanın ardından tekrar okunarak her bir karakter gücünü ifade ettiği belirlenen beyitlerin numaraları Kutadgu Bilig İnceleme Formuna yazılarak kodlanmıştır. Daha sonra araştırmacılar tarafından yapılan kodlamalar karşılaştırmalı olarak yeniden incelenerek son haline karar verilmiştir.

5. *Aşama: Veriyi Kullanma:* Bu çalışma kapsamında incelenen doküman bir edebi metindir ve herhangi bir kişi, kurum ya da toplulukla doğrudan ilişkili değildir. Bu nedenle doküman incelemesi sonucunda elde edilen verinin bu çalışma kapsamında kullanılmasının etik bir sakıncası bulunmamaktadır.

BULGULAR

Bu çalışma 11. yüzyılda Yusuf Has Hacib tarafından yazılan Kutadgu Bilig’in karakter güçleri çerçevesinde incelenmesini amaçlamıştır. Bu araştırma amacı doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulan Kutadgu Bilig İnceleme Formu kullanılarak, Kutadgu Bilig adlı eser Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması çerçevesinde

incelenmiştir. Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması çerçevesinde 6 erdem ve her bir erdemi açıklayan toplamda 24 karakter gücü bulunmaktadır.

Kutadgu Bilig, toplamda 6645 beyitten oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflamasına göre betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 3. Betimsel analiz bulguları

ERDEMLER	KARAKTER GÜÇLERİ					
1.BİLGELİK(n=546)	Özgünlük/Yaratıcılık (n=2)	Merak (n=0)	Öğrenme Aşk (n=26)	Açık Fikirlilik (n=35)	Çok Yönlü Bakış Açısı (n=483)	
2.CESARET(n=391)	Dürüstlük (n=260)	Cesur Olma (n=65)		Sebatkarlık (n=66)	Yaşam Coşkusu (n=0)	
3.İNSANİYET(n=745)	İyi Yüreklilik/Nezaket (n=608)	Sevme/Sevilme (n=105)		Sosyal Zeka (n=32)		
4.ADALET(n=1125)	Adil Olma/Hakkaniyet (n=151)	Liderlik (n=560)		Sorumluluk Çalışması (n=414)		/Takım
5.ÖLÇÜLÜLÜK(n=688)	Affetme (n=20)	Alçakgönüllülük (n=69)		Tedbirlilik (n=245)	Özdüzenleme (n=354)	
6.AŞKINLIK(n=789)	Estetik ve Mükemmelliğin Takdiri (n=34)	Şükran Duyuma (n=31)	Umut (n=22)	Mizah (n=0)	Maneviyat (n=702)	

Tablo 3 incelendiğinde, Kutadgu Bilig'de yer alan 6645 beytin 1125'i adalet erdemi, 789'u aşkınlık erdemi, 745'i insanîyet erdemi, 688'i ölçülülük erdemi, 546'sı bilgelik erdemi ve 391'i cesaret erdemi ile ilişkili bulunmuştur. Kutadgu Bilig'de yer alan beyitlerde en çok vurgulanan erdemin adalet (n=1125) ve en az vurgulanan erdemin ise cesaret (n=391) olduğu görülmektedir.

Erdemler çerçevesinde ele alındığında ise Kutadgu Bilig'de yer alan 6645 beytin 702'si maneviyat, 608'i iyi yüreklilik/nezaket, 560'ı liderlik, 483'ü çok yönlü bakış açısı, 414'ü sorumluluk/takım çalışması, 354'ü öz düzenleme, 260'ı dürüstlük, 245'i tedbirlilik, 151'i adil olma/hakkaniyet, 105'i sevme/sevilme, 69'u alçakgönüllülük,

66’sı sebatkarlık, 65’i cesur olma, 35’i açık fikirlilik, 34’ü estetik ve mükemmelliğin takdiri, 32’si sosyal zeka, 31’i şükran duyma, 26’sı öğrenme aşkı, 22’si umut, 20’si affetme ve 2’si yaratıcılık/özgünlük ile ilişkili bulunmuştur.

Kutadgu Bilig’de yer alan beyitlerde en çok vurgulanan karakter gücü maneviyattır. Maneviyat karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen 702 beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “meniñdin bularğa öküş miñ selâm / tegürgil idim sen kesüksüz ulam: Ey Rabb’im, sen bunlara benden sürekli binlerce selam ulaştır.”(b.61); “bayat bérésü küç bu tapuğ kılğuka / küdezsü sañar öz tapuğ yazğuka: Bu hizmeti başarmak için Kadim Tanrı bana kuvvet versin. Hizmetinde hata etmekten Allah beni korusun.” (b..600); “du’â kıldı ilig kör açtı tilig / şifâ kıldı rabdın kötürdi elig: Kağan elini kaldırarak dua etti, Tanrı’dan şifa diledi.” (b.1110).

Eserde en çok vurgulanan ikinci karakter gücü iyi yüreklilik/nezakettir. Nezaket/iyi yüreklilik karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen 608 beyit bulunmaktadır. Nezaket/iyi yüreklilik karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “esenlik tilese seniñ bu özün / tiliñde çıkarma yarağsız sözüñ: Sen kendi esenliğini istiyorsan, ağzından yakışsız bir söz çıkarma.” (b. 169); “isiz kılmağıl sen ay kılkı tüzün / bu kün edgü kılğıl kılınçın sözüñ: Ey yumuşak huylu insan, kötülük etme. Hem hareketin hem de sözüñ ile bugün iyilik et.” (b.1148); “özinde uluğka tapuğ kılrsa öz / tilin beklese keç katıg tutsa söz: Kendisinden büyüğe hizmet etmeli. Dilini tutmasını bilmeli ve kaba söz söylememelidir.” (b.4041).

Yapılan analiz sonucunda, en çok vurgulanan üçüncü karakter gücünün liderlik olduğu belirlenmiştir. Liderlik karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen 560 beyit bulunmaktadır. Liderlik karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “közi toğ kerek hem uvtluğ tüzün / açuğ hem yaruğ bolsa kılınçın sözüñ: Bey tokgözlü, hayâ sahibi ve yumuşak tabiatlı olmalı. Sözüñde ve hareketinde açık ve anlaşılır davranmalıdır.” (b. 2000); “kalı beg tili yumşaq erse süçig / anı sevdı bodnu uluğ tut kiçig: Eğer beyin dili yumuşak ve tatlı ise onu, büyük küçük bütün halk sever.”

(b.3184); “ilig aydı begke idi keç yañuz / tilin sözlemiştin yana yansa öz: Kağan şöyle dedi: Bir bey için verdiği sözden dönmek çok kötü bir şeydir.” (b.5072).

Kutadgu Bilig’de çok yönlü bakış açısı karakter gücü ilişkili olduğu için 483 beyit bulunmaktadır. Çok yönlü bakış açısı karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “basa aydım emdi munu yalñuğuđ / ağırlığı boldı bilig öđ uğuğ: Bundan sonra artık insandan söyledim. Onun değeri bilgi, akıl ve anlayıştır.” (b. 147); “kılıç aldı biri boğunuğ tüzer / kalem aldı biri yorık yol süzer: Biri eline kılıç aldı (yönetici oldu), halkın işini düzenler. Diğeri de eline kalem aldı, doğru yolu seçer, (gösterir.)” (b.268); “bitise okısa eşitse sözüğ / anın ötrü bilge kıılır er özüñ: Yazmalı, okumalı ve başkalarının sözünden de yararlanmalıdır. İnsan bu suretle bilgin olur.” (b.2629).

Sorumluluk / takım çalışması karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen 414 beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “basutçı kerek barça işte bilin / bu beglik işiñe tağı köp kıılın: Bil ki her işte yardımcı gerek. Beylik işinde kendine daha çok yardımcı edinmeye bak.” (b. 430); “yana erte tursa kapuğ başlasa / keçe tañda turğağnı tepretmese: Sabahleyin kalkınca kağanlık kapısındaki vazifesinin başına geçmeli, sabah akşam nöbetçileri yerinde tutmalıdır.” (b.2536); “hاریشlık bile ol tapuğ başladı / keçe tañda bardı işin işledi: Büyük bir gayret ile işe sarıldı, sabah erkenden gitti işini yaptı.” (b.6346).

Karakter güçlerinden öz düzenleme ile ilişkili olduğu düşünülen 354 beyit bulunmaktadır. Öz düzenleme karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “sözünü küdezigil başıñ barماسun / tiliñni küdezigil tişin sınماسun: Sözüñü gözet, başın gitmesin, dilini gözet, dişin kırılmasın.” (b. 167); “yana aydı bilge büğü sözledi / özin tutnumaz er başın yer tedi: Bilgin ve bilgiler de: Kendisine hâkim olmayan insan kendi başını yer, demişlerdir.” (b. 2518); “törü hem tođu bilse tüzse yorık / kirü hem çıkabilse itse kılık: Töre ve yöntemi öğrenmeli, davranışını düzeltmeli, giriş ve çıkış usulünü bilmeli, davranışı edepli olmalıdır.” (b.4038).

Kutadgu Bilig’de dürüstlük karakter gücü ile ilgili olduğu düşünülen 260 beyit bulunmaktadır. Dürüstlük karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “biliglig bilig bérdi bilgin kör e / köni çın kişi bolsa közke süre: Bilgili insan bilgisi ile şu öğüdü vermiştir: Doğru ve dürüst insan bulursan, onu sürme gibi gözüne çek.” (b.1727); “köni çın kişi bulsa begler bütün / özi inçke tegdi tirildi kutun: Beyler doğru, dürüst ve itimat edilir bir insan bulurlarsa kendileri huzura kavuşurlar ve hayatları saadet içinde geçer.” (b.3128); “köni bol könilik öze kıl törü / uzun turğa beglik ağağın örtü: Doğru ol ve doğruluk üzere yürüt, beylik ancak böylelikle uzun süre ayakta kalabilir.” (b.5171).

Tedbirliklik karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen 245 beyit bulunmaktadır Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “kayı işke kirse çıkışını kör / çıkış körmese iş bolur erke kor: Hangi işe girersen önce sonunu düşün. Sonu düşünülmeyen işler insana zarar verir.” (b.1316); “özün yüğti munça boğun yükleri / ođug tur osal bolma sağnu yori: Sen bu kadar halkın yükünü yüklenmiş bulunuyorsun. Uyanık ol, gafil olma ve düşünerek hareket et.” (b.5163); “usanma katığlan yükünü yinit / yoluñ kılda yinçke özüñni könit: Gafil olma, gayret et, yükünü hafiflet. Yolun kıldan incedir, doğru yürü.” (b. 6082).

Karakter güçlerinden adil olma / hakkaniyet ile ilişkili olduğu düşünülen 151 beyit belirlenmiştir. Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “kim iş kılsa terkin añar bérđü neñ / uş ol neñ bile er kızıl kılsa eñ: Bir kimse bir yararlık gösterirse ona derhal ödülünü vermeli ve bununla onun yüzünü güldürmelidir.” (b.2398); “begi bolsa eđgü boğunka bütün / anıñ asđı barça boğun yér kutun: Bey halka karşı iyi ve adil olursa onun yararı bütün halka dokunur ve halk saadete kavuşur.” (b.3266); “ığı yağşı aymış ukuşluğ büğü / tegimsiz kişiğe bu kıur bérmeđü: Akıllı ve bilge insan çok güzel söylemiş: Ey beyim, bilgisizin elinden tutma! demiştir.” (b.4075).

Sevme/sevilme karakter gücü ilişkili olduğu düşünülen 105 beyit bulunmaktadır. Karakter güçlerinden sevme/sevilme ile ilişkili olduğu düşünülen beyitler bazıları şunlardır: “sevitmiş yüzün körse közke tatığ / köñül arzusun bulsa özke tatığ: Göz için

sevdiği yüzü görmek zevktir. Gönül için arzusuna kavuşmak zevktir.” (b.1893); “kadaşlıg kişi küsi çavı bedük / adaşlıg kişi atı savı bedük: Akrabaları olan kimsenin ünü ve şöhreti büyüktür. Arkadaşları olan insanın adı ve sözü muteberdir.” (b.3173); “adaş koldaş ardaş kalın tut katıl / kalın bolsa koldaş öger tegme til: Çokça eş dost, arkadaş edin. Onlara katıl, görüş. Dost ve arkadaşların çok olursa herkes seni över.” (b. 4186).

Karakter güçlerinden alçak gönüllülük ile ilişkili olduğu düşünülen 69 beyit bulunmaktadır. Alçak gönüllülük karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “tüzün erdi alçaq kılınçı silig / uvtuluğ bağırsaq ağı kên elig: Soylu yaratılışlı, alçak gönüllü ve güzel davranışlı idi. Utanır, şefkatli, cömert ve eli açık idi.” (b.43); “yorık bolsa kimiñ boğunka sözi / süçig tutğu til söz me koğkı özi: Halk içinde kim nüfuz sahibi olursa onun dili ve sözü tatlı olmalı, kendisi alçak gönüllülük sergilemelidir.” (b.547); “yorıkñ köni tut yañılma özün / köñül til kiçig tut beğütme sözüg: Tavır ve hareketin doğru olsun, doğru yoldan sapma, mütevazı ol büyük söz söyleme.” (b.1282).

Sebatkarlık karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen beyit sayısı 66’dır. Karakter güçlerinde sebatkarlık ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “içe kirme işke sabır kıl serin / içe kılmış işler ökünçi yarın: İşe aceleyle girişme, sabır ve yavaşlıkla hareket et. Acele yapılmış olan işler yarın pişmanlık getirir.” (b.586); “titimlig kerek hem topulsa çerig / yitilik kerek keç komıtsa erig: Orduları yarıp delmek için sebatkar, askeri coşturmak için de kesin kararlı olmalıdır.” (b.2328); “közi tok çığay erse bayka sanur / serinse kişi tegme işte unur: Gözü tok insan, fakir olsa dahi, zengin sayılır. İnsan sebat ederse her işte başarılı olur.” (b. 2612).

Kutadgu Bilig’de yer alan beyitlerden 65’i karakter güçlerinden cesur olma ile ilişkili bulunmuştur. Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “ajun tutğuğa er ukuşluğ kerek / boğun basğuğa ög kerek hem yürek: Dünyaya egemen olmak için insana anlayış gerekir, halka yönetici olmak için ise hem akıl hem cesaret gerekir.” (b.217); “boğunka talusu kerek alp atım / beğük işke ötrü bu bolsa titim: Halk için beyin cesur ve kahraman olması

iyidir. Büyük işleri ancak bu meziyetler ile başarmak mümkündür.” (b.1961); “yürekliğ kerek beg yéme alp atım / yürek birle boldı yağıka titim: Bey cesur, kahraman ve atılğan olmalı. Bey cesareti ile düşmana karşı koyar.” (b.2043).

Karakter güçlerinden açık fikirlilik ile ilişkili olduğu düşünülen 35 beyit bulunmaktadır. Açık fikirlilik ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “ilig aydı utkum köni sözlediñ / kereki bu erdi bilig yazmadıñ: Kağan: Anladım, doğru söyledin, bana lazım olan bunlar idi, bilgide yanılmadın, dedi.” (b.2175); “kayu törlüg er me sözin sözlese / anı uksa bilse yana kizlese: O her çeşit insanın sözünü dinlemeli, anlayıp bilmeli, fakat bunu açığa vurmamalıdır.” (b.2642); “köñülke kirürmü sözüg tñlayın / özüm öğrenürmü anı añlayın: Sözüñ gönlüme yatar mı, bir dinleyeyim. Ben öğrenebilir miyim, bunu bir anlayayım.” (b.4025).

Karakter güçlerinden estetik ve mükemmelliğin takdiri ile ilişkili olduğu düşünülen 34 beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “bayat rahmeti erdi halkı öze / kılınçı silig erdi kılkı tüze: O ümmeti üzerine Kadim Tanrı’nın bir bağışydı. Güzel huylu, doğru ve güvenilir bir yaratılışı vardı.” (b.42); “açındı ilig kör kötürdi örü / bolu bérdi eñren emitti naru: Kağan ona ihsanlarda bulundu ve yükseltti. Bir gün geldi, içine sindirerek felek yardım etti.” (b. 1642); “neteg kim sevindini seniñdin köñül / bayat bérü andağ sevinç ay oğul: Benim gönlüm senden nasıl hoşnut ise ey oğul, Kadim Tanrı seni de öyle sevindirsin.” (b. 3066).

Sosyal zeka karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen 32 beyit bulunmaktadır. Sosyal zeka ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “yéme tuttı iş tuş yakın kıldı öz / uluğka kiçigke açuq tuttı yüz: Eş dost edindi, onlarla yakınlık kurdu. Büyüğe ve küçüğe güler yüz gösterdi (b. 500); “köñül bolmasa er körünmez işig / ögi bolmasa er itümez işig: Gönül olmazsa insan arkadaşını seçemez. Akli olmazsa işini yapamaz.” (b.2471); “yaraşur uluğka kiçig hürmeti / uluğ ma kiçigke kılar oq körü: Yakışanı, küçüğün büyüğe saygı göstermesiyle birlikte de küçüğe aynı şekilde karşılık vermesidir.” (b.4154).

Şükran duyma karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen 31 beyit belirlenmiştir. Karakter güçlerinden şükran duyma ile ilişkili olduğu düşünülen beyitlerden bazıları şunlardır: “bayat bérđi devlet ay terken kıtı / anıñ şükri kılğı oқыp miñ atı: Ey devletli Kağan, Kadim Tanrı sana egemenlik yetkisi verdi. Allah’ın adını binlerce kere zikrederek bu nimeti için ona şükret.” (b.109); “bayat kimke bérse tilek arzúsı / anıñ şükri boldı yanıt kılğusı: Kadim Tanrı birini dilek ve arzusuna kavuşturunca karşılığında onun da Tanrı’ya şükretmesi gerekir.” (b.753); “bayatka şükür kıldı artuq öküş / bayat bérmişine oğulka uquş: Oğluna akıl verdiği için Kadim Tanrı’ya çok çok şüküretti.” (b.1250).

Karakter güçlerinden öğrenme aşkı ile ilişkili olduğu düşünülen 26 beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “kısa tutsa oğlın ata öğretü / uluğ bolsa sevnür oğul kız yetü: Baba çocuğunu kontrol altına alıp ona her şeyi öğretirse oğlu veya kızı yetişip büyüyünce sevinir.” (b.1226); “bilig işke tutğıl tağı til köni / tağı öğrenü tur usanma bu kün: Bilgi ile iş gör, sözün doğru olsun. Öğrenmeyi sürdür, bugünü boş geçirme.” (b.3169); “bilig bildiñ erse tükel öğrenip / anı işlet emdi kör emgek ıdıp: Binbir sıkıntıyla öğrenerek bütün bilgilere sahip oldun. Şimdi bunları zahmet çekmeden işlet.” (b.3220).

Kutadgu Bilig’de umut karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen 22 beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “bu kün edlep ilig meni ündedi / umınçlıgka devlet maña qur badı: Bugün kağan beni hatırlayarak çağırtdı. Şimdi ümitliyim, çünkü saadet bana yâr olmaya başladı.” (b.1588); “bütün cān üzülse umunç tut uluğ / bayat birge edgüke edgü yoluğ: Can çıkırsa dahi ümidini kesme. İnan ki Kadim Tanrı, iyiye iyi yol gösterir.” (b.2163); “ricā birle havf bu iki kanat samı ol / bu ikin uçğlı bulur kökke yol: Ümit ve çekinti, bu ikisi iki kanat gibidir. Bu ikisi ile uçan göğe yol bulur.” (b.3673).

Affetme karakter gücü ile ilişki olduğu düşünülen 20 beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerden bazıları şunlardır: “yatıg yarlıkağıl içür ber yégü / ümeg edgü tutğıl ay bilge büğü: Yabancımin kusurunu bağışla, onu yedir içir. Ey bilge kişi, konuğa iyi davran.”

(b.495); “beg alçak kerek bolsa çoğkı köñül / munı teg yok erse sen andın tüñül: Bey yumuşak huylu ve alçak gönüllü olmalıdır. Eğer böyle değil ise sen ondan elini çek.” (b.2121); “otun-men otunluk bile öz ulır / tüzün sen tüzünlük me sendin kelir: Ben küstahım, küstahlığımdan dolayı sıkıntıdayım. Sen bağışlayıcısın, bağış da senden kaynaklanır.” (b.3780).

Kutadgu Bilig’de yaratıcılık/özgünlük karakter gücü ile ilişkili olduğu düşünülen iki beyit bulunmaktadır. Bu beyitler şunlardır: “yiti közlüg ol kör bakışı yırak / kayu işke tegse bekitür ağak: Keskin gözlü ve uzak görüşlüdür. Hangi işe el atarsa sebat gösterir.” (b.1855); “neçe bulğanuğ işke tegse süzer / neçe ters tügün erse bağsa yazar: El sürdüğü iş ne kadar bulanık olursa olsun, süzülmüş temiz bir hâl alır. Ne kadar ters düğüm varsa bir bakışa onu çözer.” (b.1856).

Kutadgu Bilig adlı eserde karakter güçlerinden merak, mizah ve yaşam coşkusu ile ilişkili olduğu düşünülen beyit bulunmamaktadır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada 11. yüzyılda Yusuf Has Hacib tarafından yazılan ve İslamiyet dönemi Türk Edebiyatının en önemli eserlerinden kabul edilen Kutadgu Bilig’in karakter güçleri çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan incelemeye göre Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması çerçevesinde tanımlanan 6 erdem (Peterson ve Seligman, 2004) bağlamında yapılan incelemeye göre, Kutadgu Bilig’de vurgulanan erdemler en fazla vurgulanan erdemden başlayarak sırasıyla şu şekildedir: adalet, aşkınlık, insaniyet, ölçülülük, bilgelik, cesaret. Başka bir ifadeyle Kutadgu Bilig’de en çok vurgulanan erdem adalet, en az vurgulanan erdem ise cesarettir. Kutadgu Bilig adlı eser, öncelikle bir siyasetnamedir ve devlet yönetme bilgisini içerdiği belirtilmektedir (Bozkaplan, 2007; Gümüş, 2014; Önler, 2008). Silahdaroğlu (1996) Kutadgu Bilig’in “devlet kazandıran bilgi” anlamına da geldiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda Kutadgu Bilig’de en çok vurgulanan erdem adalet olmasının, Kutadgu Bilig ile ilgili yazılan ve ifade edilenlerle örtüştüğü söylenebilir. Devlet yönetimi ile ilgili bilgiler

veren bir eserin, adalet erdemini vurgulamasının beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Bulgulara göre Kutadgu Bilig’de en çok vurgulanan ikinci erdem aşkınlıktır. Kutadgu Bilig, İslamiyet dönemine ait bir eserdir ve hem bu dünyada hem de ahirette bireye mutlu olmanın, saadete ulaşmanın yollarını anlatmaktadır (Arat, 1993; Silahdaroğlu, 1996; Çağbayır, 2019). Bu dünyanın yanı sıra ahiret yaşamına da vurgu yaparak, bireylere her iki dünyada mutlu olmanın yollarını göstermeyi hedefleyen Kutadgu Bilig’de en çok vurgulanan erdemlerden birinin aşkınlık olması da şaşırtıcı olmayan bir bulgudur. Ayrıca literatürde Kutadgu Bilig ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, eseri değerler, değerler eğitimi bağlamında inceleyen farklı çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin, Kutadgu Bilig’in ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan yirmi değer açısından inceleyen bir çalışma yapılmıştır ve bu çalışmada eserde öne çıkan değerlerin başında, bu çalışmanın bulgularına benzer şekilde adil olma değerinin yer aldığı bulgusu elde edilmiştir (Tekşan, 2012). Kalkışım (2013) ise eseri adalet değeri bağlamında incelemiş ve eserde adaleti hem devlet yönetiminin hem de erdemli ve ahlaklı bir yaşam sürmenin ön koşulu olarak nitelendirildiğini belirtmiştir. Literatürde farklı çalışmalarda Kutadgu Bilig’de adaletin önemi vurgulanan bir değer olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Kalsın, 2023; Şimşek, 2021; Gündeş, 2021; Usta ve Yıldırım, 2023; Tezcan, 2019). Bu bağlamda Kutadgu Bilig adlı eserin karakter ve değer eğitimi çerçevesinde incelendiği çalışmalarda değerleri temsiliyet bakımından benzerlikler olduğu ve karakter ve değer öğretiminde Kutadgu Bilig’in yararlanılabilecek önemli bir eser olarak değerlendirilebileceği söylenebilir.

Karakter güçleri ve Erdemler sınıflaması çerçevesinde tanımlanan 24 karakter gücü (Peterson ve Seligman, 2004) bağlamında yapılan incelemeye göre, Kutadgu Bilig’de yer alan karakter güçleri en fazla vurgulanan karakter gücünden başlayarak sırasıyla şu şekildedir: maneviyat, iyi yüreklilik / nezaket, liderlik, çok yönlü bakış açısı, sorumluluk / takım çalışması, öz düzenleme, dürüstlük, tedbirlik, adil olma / hakkaniyet, sevme /sevilme, alçakgönüllülük, sebatkarlık, cesur olma, açık fikirlilik, estetik ve mükemmelliğin takdiri, sosyal zeka, şükran duyma, öğrenme aşkı, umut,

affetme ve yaratıcılık / özgünlük. Mizah, merak ve yaşam coşkusu karakter güçlerine ise Kutadgu Bilig’deki beyitlerde rastlanmamıştır. Buna göre Kutadgu Bilig’de en çok vurgulanan karakter gücü maneviyattır. Mutlu olma yollarını anlatan bir eser olan Kutadgu Bilig’de en çok vurgulanan ikinci karakter gücü ise iyi yüreklilik / nezakettir. Üçüncü karakter gücü ise liderliktir. Kutadgu Bilig, İslamiyet dönemi Türk edebiyatının önemli eserlerindedir ve eserde İslamiyetin etkileri belirgin bir şekilde görülmektedir (Eker, 2006). Eser bir siyasetnamedir. Kut’un sahibi olan hükümdarın, vezir, vezirin oğlu ve vezirin bir akrabası arasında geçen diyaloglar üzerinden devlet yönetimi, bu dünya ve ahirette saadete ulaşmanın yolları, ideal insan ve ideal toplum gibi temaların işlendiği bir eserdir (Silahdaroğlu, 1996; Akyüz, 2002; Gümüş, 2014). Bu bağlamda değerlendirildiğinde ahiret yaşamında saadete ulaşmanın yollarından söz eden ve İslamiyetin etkilerinin belirgin bir şekilde görüldüğü Kutadgu Bilig’de en çok vurgulanan karakter gücünün maneviyat olması, ideal insan ve ideal toplum temasının işlendiği bir eserde daha sonra iyi yüreklilik / nezaket karakter gücünün vurgulanması ve devlet yönetme bilgisinin sunulduğu bir siyasetnamede üçüncü olarak karakter güçlerinden liderliğin vurgulanması olağan görülmektedir. Karakter güçleri, bireylerin iyi oluşlarına katkıda bulunan karakter özellikleri olarak tanımlanmaktadır (Park, Peterson ve Seligman, 2004) ve öğretilebilir ve geliştirilebilir nitelikleri olmaları ile kişilik özelliklerinden ayrılmaktadır (Shoshani ve Aviv, 2012). Geliştirilebilir ve öğretilebilir nitelikli olmaları, eğitim – öğretim faaliyetleri aracılığıyla bireylerin karakter güçleri ve erdemlerin kazandırılabilceğini göstermektedir. Gerek karakter ve değer öğretimi gerekse de karakter güçleri ve erdemlerin öğretiminde yararlanılabilecek önemli kaynaklar edebi eserlerdir. Literatürde edebi eserleri karakter güçleri açısından inceleyen bazı çalışmalar bulunduğu görülmektedir. Işık ve diğerleri (2019) 100 Temel Eseri, Aktu (2023) Mesnevi’de Öyküler’i, Çetiner Akalın ve Murat (2024) Anadolu Masallarını, Altuntaş (2019) Behiç Ak’ın çocuk romanlarını karakter güçleri ve erdemler sınıflamasına göre incelemiştir. Bu çalışmalarda incelenen eserlerde karakter güçlerinin bazılarının vurguladığı bulgusu ortaya konulmuş olmakla birlikte çalışmaların tamamında karakter güçlerinin geliştirilmesinde edebi eserlerin önemi ve kullanılabileceği vurgulanmıştır (Işık vd. 2019; Aktu, 2023, Çetiner Akalın ve Murat,

2024; Altuntaş, 2019). Karakter güçlerinin yanı sıra değer eğitiminde de edebi eserlerin sıklıkla kullanıldığı ve bu bağlamda edebi eserlerin değerler ve değer eğitimi açısından incelendiği çalışmaların da literatürde yer aldığı görülmektedir. Ayşe Yamaç'ın çocuk romanları (Keklik ve Kuru, 2016), Sevinç Çokum'un hikayeleri (Kaynak, 2012), Dede Korkut Hikayeleri (Karasu, 2018), Safahat (Biçer, 2013), Aytül Akalın çocuk romanları (Yılmaz, 2018), Ziya Gökalp'in şiirleri (Yılmaz, 2012), Kemalettin Tuğcu'nun romanları (Şimşek, 2015), Hüsnü Aşk (Altun, 2019) gibi çok sayıda eser, değerler eğitimi açısından incelenmiş ve değerler eğitiminde kullanılması önerilmiştir. Karakter ve değer eğitiminde kullanılabilirleri ve değerleri ve karakter güçlerini temsil etmeleri bakımından edebi eserlerin bu kadar yaygın bir şekilde incelenmesinin nedeni edebi eserlerin karakter ve değer eğitiminde kullanılabilir olacak önemli araçlardan olmasıdır. Birçok çalışma değerlerin aktarımında edebi eserlerin kullanımının önemi vurgulamaktadır (Leming, 2000; Narvaez, 2002; Wynne, 1997).

Kutadgu Bilig, bir siyasetname olarak yazılmış olmasına karşın, zamansız bir eser olarak birçok alanda yararlanılan bir eser olmuştur. Hukuk, siyaset bilimi, eğitim gibi farklı disiplinlerde yararlanılan bir kaynak olan Kutadgu Bilig, değerler eğitimi bağlamında da önemli bir eser olarak görülmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar incelendiğinde, Kutadgu Bilig'i değerler eğitimi (Bilgen, 2009; Tekşan, 2012; Şimşek, 2021; Şimşek ve İnce, 2020; Gündeş, 2021; Kara Özkan ve Dağdelen, 2020), değer öğretimi (Birkan, 2017), adalet değeri (Kalkışım, 2013), iyilikseverlik ve alçakgönüllülük (Özkan, 2020) açısından ele alan çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile ise Kutadgu Bilig, farklı bir açıdan, iyi karakter özelliklerine ilişkin pozitif psikoloji bağlamında yapılmış bir sınıflama olan Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması çerçevesinde ele alınmıştır. Yapılan inceleme sonucunda mutluluk veren bilgiyi sunan Kutadgu Bilig'de yer alan beyitlerin çoğunun, iyi karakteri oluşturan bileşenlerden (karakter güçleri ve erdemler) söz ettiği görülmüştür.

Pozitif psikoloji alanında karakter ve değerler eğitimi açısından ele alındığında ise, karakter güçlerinin özellikle bireyin iyi oluşuna katkıda bulunan pozitif kişilik

özellikleri olarak nitelendirilmektedir (Peterson, 2006). Karakter güçlerinin öğretilebilir ve geliştirilebilir olması (Shoshani ve Aviv, 2012) karakter güçlerinin öğretimine yönelik çalışmalara zemin hazırlamaktadır. Bu doğrultuda literatür gözden geçirildiğinde okul temelli çalışmaların (Demir ve Murat, 2021; Demir, Aydoğan ve Murat, 2022) yaygınlaştığı da görülmektedir. Bununla birlikte tıpkı değerlerin aktarımında olduğu gibi karakter güçlerinin öğretiminde de doğrudan yöntemlerin yanı sıra dolaylı olarak kullanılan yöntemler bulunmaktadır. Edebi eserlerin kullanımı, bu açıdan karakter güçlerinin önemli olarak değerlendirilebilmektedir. Özellikle küçük yaşlardan itibaren karakter güçlerinin öğretimi ve gelişimine yönelik çalışmalar önemli görülmektedir. Çünkü karakter güçleri öznel iyi oluş (Dossett, 2011; Shoshani ve Slone, 2013), mutluluk (Gilham vd. 2011), yaşam doyumu (Dossett, 2011), akademik başarı ve okula uyum (Shoshani ve Slone, 2013; Weber ve Ruch, 2012) ile ilişkilidir. Bu bağlamda karakter güçlerinin gelişimi bireylerde hem okulda hem de yaşamda doyum açısından önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, İslamiyet dönemi Türk Edebiyatının en önemli eserlerinden olan “mutluluk veren bilgi” anlamına gelen Kutadgu Bilig’de, iyi karakterin bileşenlerini ortaya koyan ve pozitif psikoloji bağlamında yapılan bir sınıflama olan Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflamasında yer alan erdemler ve karakter güçlerine yönelik beyitler bulunmaktadır. Kutadgu Bilig’de en çok vurgulanan erdemler adalet ve aşkınlıktır. En çok vurgulanan karakter güçleri maneviyat, iyi yüreklilik / nezaket ve liderliktir. Yaşam coşkusu, merak ve mizah karakter güçlerine eserde rastlanmamıştır. Bu çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, Kutadgu Bilig’in karakter ve değer eğitimi ve karakter güçlerini geliştirmeye yönelik çalışmalarda kullanılacak bir eser olduğu söylenebilir. Bireylere kazandırılması hedeflenen iyi karakter özelliklerine yer veren bir eser olarak, karakter eğitimine yönelik kullanılacak bir materyal olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bir siyasetname olarak nitelendirilen Kutadgu Bilig, birçok alanda yararlanılan bir kaynak kitap olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmadan elde edilen

bulgular göz önünde bulundurulduğunda psikolojik danışma ve rehberlik ve pozitif psikoloji alanlarında da yararlanılabilecek bir kaynak kitap olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada Kutadgu Bilig adlı eser, doküman incelemesi yöntemi ile Karakter Güçleri ve Erdemler sınıflaması bağlamında incelenmiştir. Farklı anlamları ve kapsamı göz önünde bulundurularak Kutadgu Bilig, Psikoloji biliminde var olan farklı kuramsal bilgiler ve sınıflamalar çerçevesinde incelenebilir. Bireylere karakter güçlerini kazandırmaya yönelik, Kutadgu Bilig ve eserde yer alan bilgilerden yararlanılan uygulamalar yapılabilir. Bu doğrultuda Kutadgu Bilig'den yararlanılan sınıf rehberlik etkinlikleri, grup rehberlik etkinlikleri, psikoeğitim uygulamaları ya da öğrencilerin ya da bireylerin yararlanabilecekleri farklı türlerde materyaller geliştirilebilir. Bu çalışma ile Türk Edebiyatının önemli eserlerinden biri olan Kutadgu Bilig incelenmiştir. Türk edebiyatının önemli eserlerini Psikoloji bilimi çerçevesinde inceleyen başka çalışmalar yapılabilir. Benzer şekilde karakter güçlerinin öğretiminde kullanılabilecek Türk edebiyatının eserlerine yönelik çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, H. (2002). *Kutadgu Bilig'de sosyo pedagojik ve siyasal söylem*. Eder Ofset.
- Aktu, Y. (2023) Karakter Güçleri Açısından Mesnevi'den Öyküler'in Değerlendirilmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 165-176.
- Altun, K. (2019). Hüsni Aşk 'In Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(3).
- Altuntaş, A. (2019). *Behiç Ak'ın çocuk romanlarında erdemler ve karakter güçler* (Master's thesis, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Arat, R. R. (1993). *Kutadgu Bilig*, MEB. İslam Ansiklopedisi.
- Bilgen, S. (2009). *Değerler Eğitimi Açısından Kutadgu Bilig*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Birkan, G. Z. (2017). *Kutadgu Bilig'de Değerler Öğretimi*. İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Bozkaplan, Ş. A. (2007). Kutadgu Bilig'deki Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme. *Electronic Turkish Studies*, C.2, S.4. 1110-1118.
- Çağbayır, Y. (2019). *Kutadgu Bilig Yusuf Has Hacib*. Ötüken Yayınları.
- Çetiner Akalın, T. ve Murat, M. (2024). Okul Öncesi ve İlkokul Öğrencilerine Yönelik Derlenen Anadolu Masalları'nda Karakter Güçlerinin İncelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (14), 1208-1228.
- Demir, R. ve Murat, M. (2021). Öğrencilerin güçlü yönlerinin/karakter güçlerinin keşfedilmesine yönelik sınıf içi uygulama önerileri. *Humanistic Perspective*, 3(3), 737-752.
- Demir, R., Aydoğan, M. ve Murat, M. (2022). Güçlü Yönler/Karakter Güçleri Temelli Okul Müdahale Programı. *Humanistic Perspective*, 4(3), 568-588.
- Dossett, T. H. (2011). The influence of the character strengths of gratitude and kindness on subjective well being (Yayımlanmamış doktora tezi). Louisiana Tech University

- Eker, S. (2006). *Yusuf Has Hacip "Kutadgu Bilig" (1069). Türk Edebiyatı Tarihi I, Ed., Talât Sait Halman, Osman Horata, Yakup Çelik, Nurettin Demir, Mehmet Kalpaklı, Ramazan Korkmaz, M. Öcal Oğuz. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.*
- Forster, N. (1995). *The analysis of company documentation. C. Cassell & G. Symon (Eds). Qualitative methods in organizational research: A practical guide. London: Sage Publications.*
- Gillham, J., Adams-Deutsch, Z., Werner, J., Reivich, K., Coulter-Heindl, V., Linkins, M., ... ve Contero, A. (2011). Character strengths predict subjective well-being during adolescence. *The Journal of Positive Psychology, 6(1), 31-44.*
- Gümüş, İ. (2014). Kutadgu Bilig'de Zekâ Kavramı. *Electronic Turkish Studies, C.10, S.16, ss. 593-604.*
- Gündeş, O. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde "Kutadgu Bilig" in Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Doktora Tezi.*
- Işık, Ş., Kılıç, S., Üzbe Atalay, N., Terzi İlhan, S. ve Kaynak, Ü. (2019). İlkokul ve ortaokul öğrencileri için önerilen 100 temel eserde karakter güçlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34(3), 839-859.*
- Kalkışım, M. M. (2013). Kutadgu Bilig'de "Adâlet" Değeri. *Mavi Atlas, S.1. 91-98.*
- Kalsın, Ş. (2023). Kelile ve Dimne'den Kutadgu Bilig'e siyasetnamelerde etik değerler. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (10), 588-601.*
- Kara Özkan, N. ve Dağdelen, S. (2020). *Türkçe Eğitiminde Değerler Eğitimi Bağlamında Kutadgu Bilig Üzerine Bir İnceleme. Edited By Hakan DEDEOĞLU Martina RIEDLER.*
- Karasu, H. (2018). *İlkokula uyarlanmış Dede Dorkut hikâyelerinde değerler eğitimi (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).*
- Kaynak, L. (2012). *Değerler eğitimi bağlamında Sevinç Çokum'un hikâyelerinin analizi (Master's thesis, Akdeniz Üniversitesi).*
- Keklik, S. ve Kuru, H. (2016). Ayşe Yamaç'ın çocuk romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (10), 217-237.*

- Kocasavaş, Y. (2012). Kutadgu Bilig'de Eğitim-Öğretim Anlayışı. *HAYEF Journal of Education*, C. 3, S. 2, 53-66.
- Köprülü, F. (1980). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ötüken Yayınları.
- Leming, J. S. (2000). Tell me a story: An evaluation of a literature-based character education programme. *Journal of Moral education*, 29(4), 413-427.
- Narvaez, D. (2002). Does reading moral stories build character?. *Educational Psychology Review*, 14, 155-171.
- Önler, Z. (2008). Kutadgu Bilig'de Toplumsal Kabul ve Geleneklerden Yansımalar. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, S.15), 441-455.
- Özkan, N. (2020). İyilikseverlik ve Alçak Gönüllülük Bağlamında Kutadgu Bilig ile Kültür Aktarımı. *Milli Folklor*, C.16, S. 127, 209-222.
- Park, N ve Peterson, C. (2008). *The cultivation of character strengths. In Teaching for wisdom: Cross-cultural perspectives on fostering wisdom.* : Springer Netherlands.
- Park, N., Peterson, C. ve Seligman, M. (2004). Strengths of character and well-being. *Journal of social and Clinical Psychology*, C.23, s.5, 603-619.
- Peterson C. (2006). *A primer in positive psychology*. Oxford university press.
- Peterson, C. ve Seligman, M. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification* (Vol. 1). Oxford University Press, 2004.
- Seligman, M. ve Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychological Association* .C.55, S, 1, 5.
- Sheldon, K. ve King, L. (2001). Why positive psychology is necessary. *American psychologist*, C. 56, S.3, 216.
- Shoshani, A., & Aviv, I. (2012). The pillars of strength for first-grade adjustment– Parental and children's character strengths and the transition to elementary school. *The Journal of Positive Psychology*, 7(4), 315-326.

- Shoshani, A. ve Slone, M. (2013). Middle school transition from the strengths perspective: Young adolescents' character strengths, subjective well-being, and school adjustment. *Journal of Happiness Studies*, 14(4), 1163- 1181.
- Silahdaroğlu, F. (1996). *Günümüz Türkçesi ile Kutadgu Bilig*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Strauss, A. ve Corbin, J. (2014). *Basics of qualitative research techniques*. Sage Pub, 2014.
- Şimşek, T. (2021). Değerler Eğitimi Bağlamında Kutadgu Bilig. *Kesit Akademi Dergisi*, C.7, S.27, 327-341.
- Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında değerler eğitimi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 79-104.
- Şimşek, T. ve İnce, Ö. (2020). Kutadgu Bilig ile değerler eğitimi. *Turkish Studies*, C. 15, S. 1, 507- 528.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe Dersi Değerler Eğitiminde Kutadgu Bilig'in Kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 3, 1-17.
- Tezcan, R. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde Kutadgu Bilig: Adalet, hak ve sorumluluk değerleri bakımından değerlendirme ve öğretmen görüşleri* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Usta, S. ve Yıldırım, A. (2023). Türk Kamu Yönetiminde Etik İlke ve Değerlerin Kutadgu Bilig Üzerinden Okunması. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(4), 1118-1129.
- Yavuz, K. (2009). Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 37, S. 37, 137-180.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Weber, M. ve Ruch, W. (2012). The role of a good character in 12-year-old school children: Do character strengths matter in the classroom?. *Child Indicators Research*, 5(2), 317-334.

Wynne, E. A. (1997). Chapter V: For-Character Education. *Teachers College Record*, 98(6), 63-76.

Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalpın şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Yılmaz, A. (2018). *Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akalın çocuk romanları* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

SUMMARY

Introduction

Kutadgu Bilig, the first known major work of Islamic Period Turkish Literature, was written by Yusuf Has Hacib in the 11th century. *Kutadgu Bilig* literally means "knowledge that brings happiness" or "knowledge that brings state" (Silahdaroğlu, 1996). It is also a book of ethics and behavior that shows individuals how to achieve happiness in two worlds.

Yusuf Has Hacib makes suggestions regarding the "ideal individual" and "ideal society" model in *Kutadgu Bilig* (Gümüş 2014). Character strengths, which are described as components that define good character; These are characteristics that can be observed in almost all cultures, contribute to individuals' life satisfaction and happiness levels, and are considered morally valuable (Park and Peterson, 2008). In this regard, the aim of this study is to examine *Kutadgu Bilig*, written by Yusuf Has Hacib in the 11th century, within the framework of character strengths.

described as components that define good character; These are characteristics that can be observed in almost all cultures, contribute to individuals' life satisfaction and happiness levels, and are considered morally valuable (Park and Peterson, 2008). In this regard, the aim of this study is to examine *Kutadgu Bilig*, written by Yusuf Has Hacib in the 11th century, within the framework of character strengths.

Method

The method of the study is document review, one of the qualitative research methods. In line with the purpose of the research, the Character Strengths Review Form created by the researchers was used to obtain data from the document examined. Descriptive analysis, one of the data analysis methods used in qualitative research, was used to analyze the data.

Results

Of the 6645 couplets in *Kutadgu Bilig*, 1125 were found to be related to the virtue of justice, 789 to the virtue of transcendence, 745 to the virtue of humanity, 688 to the virtue of moderation, 546 to the virtue of wisdom and 391 to the virtue of courage.

When considered within the framework of character strengths, out of 6645 couplets in *Kutadgu Bilig*, 702 are about spirituality, 608 are about good-heartedness/kindness, 560 are about leadership, 483 are about versatile perspective, 414 are about responsibility/teamwork, 354 are about responsibility/teamwork. ü self-regulation, 260 for honesty, 245 for prudence, 151 for fairness/fairness, 105 for loving/being loved, 69 for humility, 66 for perseverance, 65 for courage, 35 for open-mindedness, 34 were associated with aesthetics and appreciation of excellence, 32 with social intelligence, 31 with gratitude, 26 with love of learning, 22 with hope, 20 with forgiveness, and 2 with creativity/originality. There are no couplets in the work called *Kutadgu Bilig* that are thought to be related to the character strengths of curiosity, humor and enthusiasm for life.

Discussion

In *Kutadgu Bilig*, the most emphasized virtue is justice, and the least emphasized virtue is courage. *Kutadgu Bilig* is primarily a political book, and it is stated that it contains information about state administration (Bozkaplan, 2007; Gümüş, 2014; Önlü, 2008). Silahdaroğlu (1996) also states that *Kutadgu Bilig* means "knowledge that brings the state". The second most emphasized virtue in *Kutadgu Bilig* is transcendence. *Kutadgu Bilig* is a work from the Islamic period and tells the individual how to be happy and achieve happiness both in this world and the afterlife (Arat, 1993; Silahdaroğlu, 1996; Çağbayır, 2019).

The most emphasized character strength in *Kutadgu Bilig* is spirituality. The second most emphasized character strength in *Kutadgu Bilig*, a work about ways to be happy, is good-heartedness / kindness. The third character strength is leadership. *Kutadgu Bilig* is one of the important works of Islamic period Turkish literature and the effects of Islam are clearly seen in the work (Eker, 2006). The work is a political book. It is a work in which themes such as state administration, ways to achieve happiness in this world and the afterlife, ideal man and ideal society are discussed through the dialogues between the ruler who owns Kut, the vizier, the vizier's son and a relative of the vizier (Silahdaroğlu, 1996; Akyüz, 2002; Gümüş, 597).

man and ideal society are discussed through the dialogues between the ruler who owns Kut, the vizier, the vizier's son and a relative of the vizier (Silahdaroğlu, 1996; Akyüz, 2002; Gümüş, 597).

Conclusion

Considering the results of this study, it can be said that *Kutadgu Bilig* is a work that can be used in studies on character and value education and development of character strengths.

ORCID

Sare Terzi İLHAN ORCID 0000-0002-7728-8909

Hasan EŞİCİ ORCID 0000-0003-3659-3074

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.

